

ATH laps ja kooliküpsus

Liisa Leppik
lastepsühhiaater
SA Viljandi Haigla
Tallinn, 2020

ATH – aktiivsus-ja tähelepanuhäire

inglise keeles ADHD – attention-deficit/hyperactivity disorder

Ettekande ülesehitus

- Sissejuhatus. ATH diagnoosimine
- ATH kui arenguhäire
- ATH kulg
- Koolikäpsus
- Sekkumisvõimalused
- Kokkuvõte

ATH diagnoosimine

- Sümptomite avaldumine
  - 6 ≤ tähelepanu puudulikkuse sümptomit (loetelus 9)
  - 3 ≤ hüperaktiivsuse sümptomit (loetelus 5)
  - 1 ≤ impulsiivsuse sümptomit (loetelus 4)
- Enne 7. eluaastat
- Erinevates keskkondades
- Põhjustavad probleeme või piiravad tegevusvõimet
- Kestus vähemalt 6 kuud
- Pole tingitud teisest psüühikahäirest

Kujutusmäng

Tähelepanu puudulikkus, üliaktiivsus ja impulsiivsus
avaldunud **eakohasest** intensiivsemal ja püsivamal kujul!

ATH kui arenguhäire

- Aju küpsemine paari aasta võrra hilistunud
- Sümptomite avaldumise dünaamika seotud aju frontaalkoore atüüpilise või tüüpilise aga hilinenud küpsemisega

ATH puhused aju morfoloogilised eripärad

- Ajukoore paksus väiksem
- Hallaine maht väiksem (eeskätt assotsiatsiooniregioonides)
- Strukturaalsed eripärad
- Hallaine mahu maksimum hilisem
- Hallaine mahu vähenemine atüüpiline
- Valgeaine maht väiksem
- Valgeaine traktid vähemarenenud sh. *corpus callosum*

ATH puhused aju funktsionaalsed eripärad

- Täidesaatev funktsioon. Fronto-striataal-tserebellaarne ringe
  - Inhibeerivad kontrollimehhanismid ↓
  - Töömälu funktsioon ↓
- Preemiaga seotud otsustamine. Mesolimbiline ringe
  - Stiimuli olulisuse hindamine ↓
- Visuaal-ruumiline tähelepanu. Parietaal-temporaalne piirkond
  - Tähelepanu suunamine ja rakendamine ↓
- Motoorsed funktsioonid. Motoorne-premotoorne piirkond
  - Motoorse inhibitsiooni ↓
- Puhkeseisundi (resting-state) atüüpiline aktiivsus

ATH kulg

- Õhem prefrontaalkor seotud sümptomite püsimisega noorukieas
- 60-81 % sümptomid noorukieas
- 15% sümptomid täiskasvanuna
- 65% toimetulekuraskused täiskasvanuna

Koolivalmiduse hindamine

- Mänguliselt tegevuselt õpitegevusele üleminek
- Hinnatakse 5-8-aastastel lastel
- Kohustus hinnata lasteaedadel -> koolivalmiduskaart
- Hindavad
  - lasteaia õpetajad
  - vajadusel lasteaia tugispetsialistid
  - vajadusel lasteaia-/kooliväline nõustamismeeskond (Rajaleidja)

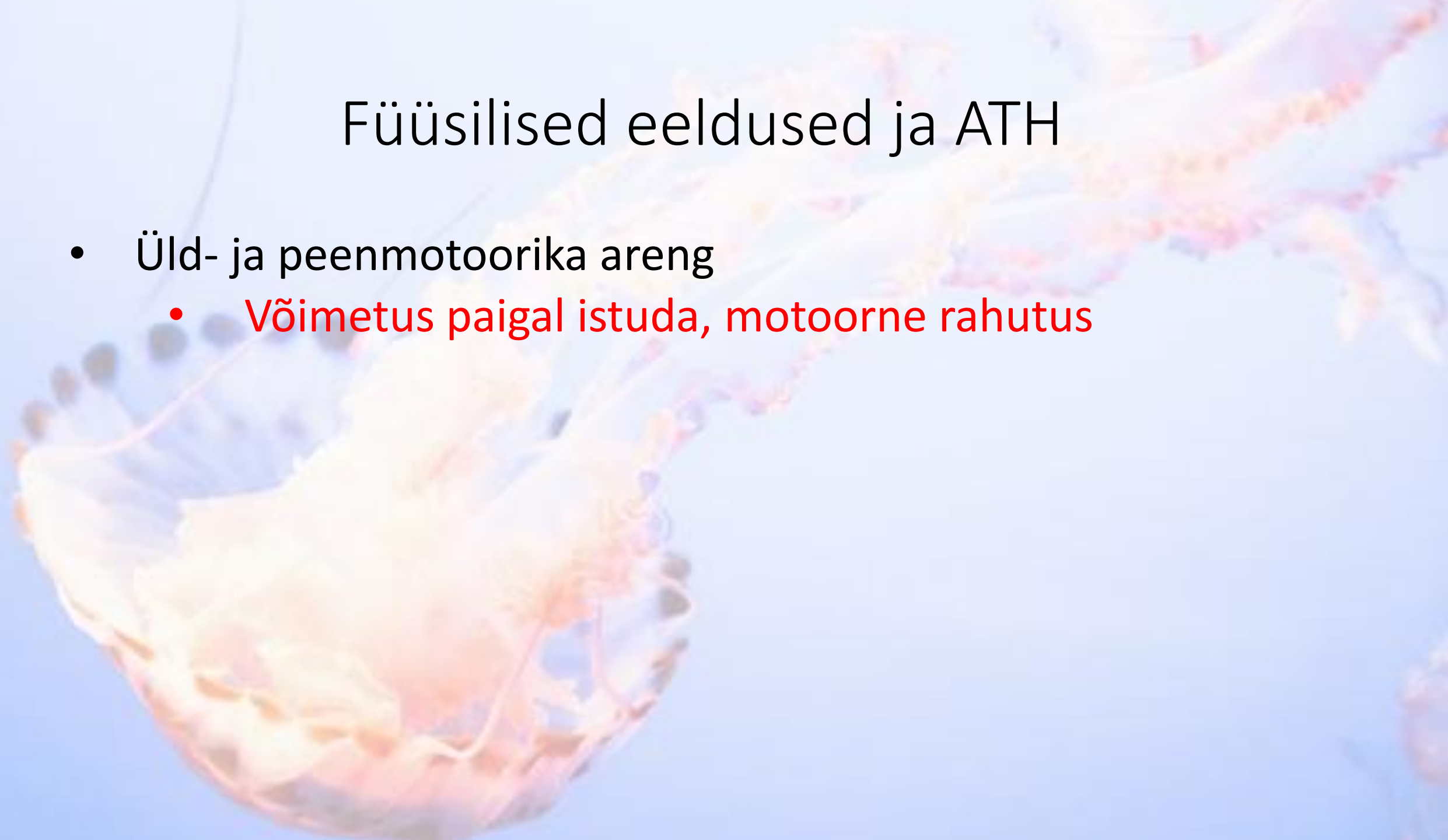
Kooliküpsus

Kolm valdkonda eeldusi

- Füüsilised
- Sotsiaalsed
- Kognitiivsed

Füüsilised eeldused ja ATH

- Üld- ja peenmotoorika areng
  - Võimetus paigal istuda, motoorne rahutus

Sotsiaalsed eeldused ja ATH

- Suhted täiskasvanutega
  - Ei järgi korraldusi, ei pane räägitavat tähele, väldib pingutust nõudvat
- Suhted eakaaslastega
  - hüperaktiivne, lärmas, impulsiivsem
- Emotsionaalne areng
  - Impulsiivsem
- Käitumine
  - Jookseb, ronib ringi, lahkub kohalt, üliaktiivne

Kognitiivsed eeldused ja ATH

- Eneseteenindusoskused
  - Ei märka detaile, puudulik planeerimisvõime, kaotab esemeid
- Huvid ja motivatsioon
  - Keskendumine lühiajaline
- Mänguoskused
  - Keskendumine lühiajaline, puudulik planeerimisvõime, lärmakus
- Tunnetustegevus (tähelepanu, tajus, mälu, mõtlemine)
  - Tähelepanu- ja keskendumisprobleemid, ei mäleta tehtut
- Kõne areng
- Eeluskused emakeeles ja matemaatikas
  - Ei märka detaile, hooletusvead

Kas lapsel on valmisolek minna kooli?
Kas koolil on valmisolek võtta vastu laps?

Sekkumised

- Psühhosotsiaalne sekkumine!
  - Lapse eripäradega arvestamine (individuaalne arengukava/õppekava, SPRK – sotsiaalpedagoogiline ravikava)
  - Tugiprogrammid vanematele
  - Sobitus- või erirühm (kaasuvate probleemide korral) lasteaias
  - Lasteaia lisa-aasta. Kaasuvate probleemide korral!
- Medikamentoosne ravi
  - Psühhosotsiaalne sekkumine pole andnud piisavat tulemust
  - Mõõduka ja raske tegevusvõime langusega kooliealistel

Kokkuvõte

- ATH on neurobioloogilise arengu häire
- ATH korral avalduvad mitte-eakohane tähelepanu puudulikkus, üliaktiivsus ja impulsiivsus
- ATH mõjutab kõiki hinnatavaid kooliküpsuse valdkondi
- ATH üksi ei ole reeglina näidustuseks koolikohustuse edasilükkamiseks
- Esmatähtis psühhosotsiaalne sekkumine

Kasutatud kirjandus

- Maailma Tervishoiuorganisatsioon. RHK-10 V peatükk Psüühika- ja käitumishäired - kliinilised kirjeldused ja diagnostilised juhised. 1996.
<https://www.kliinikum.ee/psyhhaatriakliinik/lisad/ravi/RHK/RHK10-FR17.htm> (külastatud 17.02.2020)
- Koolieelse lasteasutuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006> (külastatud 17.02.2020)
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018003> (külastatud 17.02.2020)
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772> (külastatud 17.02.2020)
- Häidkind P., Palts K., Pillmann J., Ennok K., Villem K., Peterson T. Lapse arenguhindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele. 2011.
https://www.hm.ee/sites/default/files/juhendmaterjal_alusharidus.pdf (külastatud 17.02.2020)
- National Institute for Health and Care Excellence. Attention deficit hyperactivity disorder: diagnosis and management. 2018. <https://www.nice.org.uk/guidance/ng87> (külastatud 17.02.2020)
- Vaidya C. J. (2012). Neurodevelopmental abnormalities in ADHD. Current topics in behavioral neurosciences, 9, 49–66. https://doi.org/10.1007/7854_2011_138

The image features a collection of approximately 15 speckled Easter eggs scattered across a plain white background. Each egg is decorated with a pattern of small, colorful dots in shades of pink and light green. The eggs are arranged in a loose, somewhat circular pattern, with some positioned closer to the center and others towards the edges. The lighting is soft and even, highlighting the texture of the speckles on the eggs.

Aitäh!